

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 09 лют. 2018 р. № 166. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18>.

2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жов. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

Кузнєцов Михайло Валентинович,
начальник Департаменту оперативно-технічних
заходів Національної поліції України

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ НОРМ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ОКРЕМИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА АНАЛОГІСІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

На даний час для досягнення належних результатів боротьби з корупцією потрібне поєднання низки превентивних заходів, роз'яснювальної, інформаційної роботи з оперативними та ефективними заходами щодо документування фактів кримінальних корупційних правопорушень.

З часу впровадження Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України) та створення Національної поліції набутий досвід свідчить про важливість та вірність внесення до зазначеного нормативного акту такого нового інструменту в діяльності слідчих як негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД).[1]

Водночас поряд з напрацюванням практики проведення НСРД, таких як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, аудіо, відеоконтроль особи, місця, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи тощо відповідно до ухвал слідчих суддів, виникли і проблемні питання щодо можливості законодавчого спрощення дозвільної процедури, а саме у виняткових невідкладних випадках.

Тому постала потреба в опрацюванні зазначених питань у сфері законодавчого забезпечення, у тому числі шляхом вивчення Конституції і законодавства інших держав.

У Національній поліції України правовою основою проведення таких заходів є Конституція України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про державний захист суду, працівників апарату суду і працівників правоохоронних органів» та інші.

Так відповідно до статті 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Згідно зі статтею 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [2].

Відповідно зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, так само, як і інші окремі заходи щодо аудіо, відеоконтроль особи, місця, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи відповідно й до інших законодавчих актів проводяться на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ) або НСРД, постановленої за клопотанням керівника оперативного підрозділу (для ОРЗ) або слідчого (для НСРД), погодженим з прокурором.

Для винайдення варіанту рішення проблемних питань, які накопичилися у даній сфері, проаналізовано положення Конституції Німеччини.

Конституція Німеччини – основний закон Федеративної Республіки Німеччини. Відповідно до статті 10 Конституції Німеччини таємниця переписки, а також поштового, телеграфного і телефонного зв'язку недоторканна. Обмеження можуть бути встановлені лише на підставі закону.

Згідно зі статтею 13 житло недоторканне. Обшуки можуть проводитися лише за розпорядженням судді, а у невідкладних випадках також за розпорядженням інших передбачених законом органів і тільки у встановленому законом порядку. В інших випадках проникнення в приміщення і інші обмеження можуть мати місце лише з метою попередження загальної небезпеки або небезпеки для життя окремих осіб, а на підставі закону також і для попередження загрози суспільній безпеці і порядку, зокрема, для задоволення термінової необхідності в приміщеннях, для боротьби з небезпекою епідемій і захисту підлітків, які перебувають у небезпеці [3; 4].

У Германії також прийнятий окремий Закон про обмеження таємниці переписки, поштового, телеграфного і телефонного зв'язку, в якому встановлюються підстави для проведення таємного прослуховування або спостереження, які здійснюються відповідними

органами, і на законодавчому рівні регламентується порядок проведення таких заходів. Даний закон відображає специфіку німецького кримінального права і є доповненням до статті 10 Основного закону Німеччини. Цей закон описує правила, яких повинні дотримуватися німецька влада при встановленні прослуховування телефонних розмов і перегляду поштових відправлень [5].

Порівнявши норми Конституцій однозначно можна стверджувати, що законодавець в Україні, на відміну від Німеччини, максимально обмежив можливості визначення КПК України порядку та підстав з проведення НСРД та ОРЗ щодо зняття інформації з транспортних телекомунікацій. У той же час, виходячи з вище наведених положень Конституції України, є можливість вносити відповідні зміни в КПК України, а саме до статей 260 (аудіо-, відеоконтроль особи), 267 (обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи) та 270 (аудіо-, відеоконтроль місця) з метою встановлення порядку проведення таких НСРД у виняткових невідкладних випадках, визначених у статті 250 КПК України.

Щодо проблемних питань запровадження можливості проведення НСРД у невідкладних випадках навіть журналісти, вивчаючи проблематику зняття інформації з транспортних телекомунікацій, порівнюючи процедуру отримання дозволу в Україні та США, зазначають, що в штатах це займає лічені хвилини, а в нашій державі такий термін є нереальним, хоча часто обставини злочину вимагають негайного реагування [3].

В Україні також можливе негайне проведення але лише окремих НСРД та ОРЗ (проводяться за аналогічною процедурою з НСРД). Так у ст. 250 КПК встановлено, що у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого певними розділами Кримінального кодексу України, НСРД може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. Але зазначене стосується лише НСРД з встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) та спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), – у нормах, які регламентують їх проведення, є відповідне посилання на ст. 250 КПК України [6].

Як результат співставлення норм Конституцій, враховуючи багаторічну практику застосування окремого профільного закону в Німеччині про обмеження таємниці переписки, поштового, телеграфного і телефонного зв'язку, а також потреби практики проведення НСРД і ОРЗ в Україні, можна стверджувати про наступне:

1. Доцільним є внесення змін до Конституції України за прикладом Німеччини про можливість встановлення законом підстав та порядку обмеження таємниці листування, телефонних розмов,

телеграфної та іншої кореспонденції, виключивши суд, як єдину інстанцію, уповноважену на прийняття такого рішення у кримінальних провадженнях.

2. Як результат внесення змін до Конституції України відповідно необхідні і зміни до статей 250, 260, 263, 267, 270 КПК України, якими передбачити можливість проведення окремих НСРД, визначених зазначеними нормами, у випадках невідкладності у кримінальних провадженнях щодо кримінальних корупційних правопорушень.

4. За результатами прийняття вказаних вище законодавчих новел необхідно прийняти зміни відобразити і в відповідних відомчих та міжвідомчих нормативно-правих актах.

Зазначене завдяки підвищенню оперативності проведення НСРД і ОРЗ сприятиме підвищенню ефективності боротьби з кримінальними корупційними правопорушеннями та не дасть змоги та часу корупціонерам вивести кошти із рахунків, де вони зберігаються, переховувати інші предмети корупційного кримінального правопорушення, вплинути на свідків тощо.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Конституція України: Закон України від 26 червня 1996 р. № 254к/96-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>.

3. Основний закон ФРН. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%A4%D0%A0%D0%9D.

4. 100(0) Ключевых документов по германской истории в 20 веке. Основной закон Федеративной Республики Германии, 23 мая 1949 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.100dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru.

5. Каждый имеет право на тайну переписки, телефонных переговоров, почтовых, телеграфных и иных сообщений. Параграф. Бимбетов Саят Болатбекович: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31531040.

6. Право прослушки для НАБУ прописали в меморандуме с МВФ. ZN.UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/UKRAINE/pravo-proslushki-dlya-nabu-propisali-v-memorandume-s-mvf-244479_.html.